

Світлана Кравченко Єжи Гедройц і часопис «Bunt Młodych» (1931-1939): ідейні засади та прометейська концепція вирішення українського питання // Журналістика : науковий збірник / за ред. Н.Сидоренко. – К.: Інститут журналістики КНУ ім. Т.Шевченка, 2012. – Вип. 11 (36). – С. 59-72.

Анотація

У статті розглядається діяльність Єжи Гедройца на рубежі 20-х-30-х років в якості редактора часопису «Bunt Młodych», а також ідейні засади видання, викладені у публіцистичних виступах авторів, та позиція редакції щодо вирішення українського питання в міжвоєнній Польщі.

Ключові слова: суспільно-політичний тижневик, прометеїзм, еволюція програмних засад, українське питання, польсько-українські взаємини.

Аннотация

В статье рассматривается деятельность Ежи Гедройца на рубеже 20-х-30-х годов в качестве редактора издания «Bunt Młodych», а также идейные основы издания, изложенные в публицистических выступлениях авторов, и позиция редакции в отношении украинской проблемы, существующей в межвоенной Польше.

Ключевые слова: общественно-политический еженедельник, прометеизм, эволюция программных основ, украинский вопрос, польско-украинские отношения.

Summary

The article is about the Jerzy Gedroyc activities in 20th-30th years like a editor of “Bunt Młodyh”. Also it’s about high-principled grounds of the publishing which were lay out in the publicistic author’s speeches and editing’s position in deciding Ukrainian question in Poland in time between two world wars.

Key words: social-political weekly, prometeism, evolution program’s principles, Ukrainian question, polish-ukrainian relations.

У суспільно-культурному житті Європи ім'я Єжи Гедройца займає помітне місце насамперед завдяки всесвітньо знаному місячнику «Kultura», що виходив у другій половині ХХ століття у Парижі і гуртував довкола себе найяскравіші постаті польської та європейської інтелектуальної еліти. З-поміж відомих поляків Єжи Гедройц один із тих, хто упродовж всього свого життя був заангажований питанням польсько-українських взаємин та історичною долею України. Підтвердженням цього є як численні публікації на цю тему на сторінках паризької «Культури», так і тривалі й тісні контакти її редактора з українською еміграцією.

Однак витoki таких політичних зацікавлень Єжи Гедройца сягають ще кінця 20-х років – перших кроків молодого політика, видавця та редактора. На рубежі 20-30-х років ХХ століття Єжи Гедройц був пов'язаний із молодіжною організацією «Myśl Mocarstwowa», яка видавала однойменний часопис. Оскільки збереглося надто мало чисел видання, а також особистих документів Гедройца із довоєнного періоду, то достеменно встановити міру

його впливу на діяльність організації важко. Час від часу з'являлася «Kronika Akademicka», яка висвітлювала діяльність організації. В кінці 20-х на поч. 30-х років організація втратила своє суспільне значення. Тоді Єжи Гедройц започаткував „Bunt Młodych” («Бунт Молодих») - суспільно-політичний тижневик, згодом двотижневик, який виходив у 1931-37 роках у Варшаві. З 1929 року видання мало назву „Dzień Akademicki” («Дзень Академіцкі») і було пов'язане із організацією «Myśl Mocarstwowa». Проте вже в 1931 році Гедройц вирішив видавати самостійний часопис. Перший випуск «Buntu» вийшов із підзаголовком «колишній «Dzień Akademicki»». Про умови поступового відокремлення Гедройца Рафал Габельський писав: «Досить важливим питанням для поступової емансипації «Buntu» і Гедройца, які віддалялися від «Myśli», були все більш тісні стосунки Редактора часопису із пілсудчиківським естаблішментом і що парадоксально – з деякими представниками консервативного табору»¹.

1932 року у часописі «Bunt Młodych» з'явився підзаголовок «незалежний орган молоді інтелігенції». Редактор і його однодумці прагнули створити видання, в якому можна було подавати об'єктивний аналіз дійсності, шукати способів стабілізації незалежності та суверенності Польщі², обговорювати все, що стосувалося національних інтересів.

1937 року, коли через часті конфіскації його існування стало практично неможливим, видання змінило назву на „Polityka” («Політика»).

Польський історик, дослідник політичної біографії Є. Гедройца Рафал Габельський писав, що «видання було забарвлене переконаннями й поглядами своїх авторів, однак не репрезентувало ані політичного напрямку в партійному чи ідеологічному сенсі, ані невідкладних інтересів згуртованої довкола нього групи»³. Про політичний аспект діяльності Є. Гедройца передусім як редактора писав у своїй монографії польський історик Марцін

¹ Dokąd nam iść wypada?: Jerzy Gedroyc od „Buntu Młodych” do „Kultury” / Rafał Habielski. - Warszawa, 2006. – S. 11.

² Tobie... // Polityka. – 1937, nr. 9/10. – S. 1.

³ Dokąd nam iść wypada?: Jerzy Gedroyc od „Buntu Młodych” do „Kultury” / Rafał Habielski. Warszawa, 2006. – s. 18.

Криль⁴. Автентичним джерелом інформації про видання та його авторів є книга самого Є. Гедройца «Autobiografia na cztery ręce» («Автобіографія в чотири руки»)⁵.

Є.Гедройц обрав редагування «Бунтом» найприйнятнішою для себе формою політичної активності, а часопис інструментом і виявом публічної діяльності. Тому через видання прагнув діяти в усіх сферах, які його цікавили, особливо в геополітичній, а також у найбільш суперечливих на той час – проблемі національних менших, питанні устрою і господарювання. Будучи громадсько-політичним за змістовим наповненням, «Бунт Млодих» не оминав питань культури, літератури і мистецтва. І хоча художні твори друкувалися дуже рідко, однак постійно обговорювалися питання літературного процесу, театрального мистецтва та ін.

«Гедройц зводив суть своєї присутності в громадському житті до інспірування й впливу на перебіг справ у бажаному з його точки зору напрямку. Це супроводжувалося дистанціюванням від класичних форм присутності в політиці: Редактор уникав громадської активності, не хотів бути ні діячем, ні парламентарієм, хоч – як відомо – це не було недосяжним»⁶, - зазначав Рафал Габельський. Йдеться про те, що Гедройц був у кінці 20-х і 30-х роках співробітником урядових інституцій, тому при бажанні міг надати перевагу кар'єрі політика.

Видання «Bunt Młodych» мало газетний формат, було відкритим і здатним до еволюції, у тім числі і програмної, в міру зміни історичної ситуації. У 1937 році, змінюючи назву на «Polityka», редакція писала: «Ніколи не писали для тлуму, для демосу, для вулиці. Писали для тих, хто про майбутню Польщу говорить всерйоз і хто ті маси хоче вести і буде вести. Кількість дискусій, присвячених цим тезам, біла всі рекорди. Це навіть серед найбільш рішучих полемістів несподівано, непомітно народжувало ті думки, які ми власне творили». Продовжуючи міркування, зазначали, що мають на

⁴ Style politycznego myślenia: wokół „Buntu młodych” i „Polityki” / Marcin Kryl. – Wrocław, 1981. – 124 s.

⁵ Giedroyc J. Autobiografia na cztery ręce. – Warszawa, 1999. – 388 s.

⁶ Dokąd nam iść wypada?: Jerzy Gedroyc od „Buntu Młodych” do „Kultury” / Rafał Habielski. Warszawa, 2006. – s. 15.

меті «впливати на думку» громадськості, через громадську думку на світ політики, «змушувати» владну верхівку вести політику, згідно з інтересами Польщі⁷. Опінієтворча функція місячника, в якому погляди редактора і співробітників ніколи не презентувалися як догма чи пріоритет, зумовили його оригінальність. Міжвоєнна Польща не мала жодного іншого подібного політичного видання. Особливому аналізу піддавалося політичне життя, а також шукали рішень, які б стабілізували незалежність і суверенність Польщі⁸.

Часопис мав авторський характер, не репрезентував жодної суспільної чи політичної групи, інтерес загалу був найбільшою його вартістю, очевидно тому його тираж і популярність упродовж 30-х років постійно зростали. Полемічний запал на шпальтах не зникав до 1939 року. Колектив редакції, який сформувався в 1932-33 роках, фактично в ідентичному складі проіснував до 1939 року.

В жовтні редакція додала підзаголовок, у якому зазначалось, що видання є незалежним і спрямоване до молодшої інтелігенції. Формат певною мірою відкритого, здатного до еволюції в межах поглядів колективу видання, прийнятий ще в 1932 році, дозволив максимально його вдосконалити й популяризувати.

Гедройц створив видання, яке аналізувало й діагностувало дійсність, застерігаючи перед загрозами, намагаючись їх попередити і запропонувати оптимальне вирішення. Часопис стояв поза ідеологіями, еволюціонував у своїх програмних засадах в силу зміни політичної ситуації. Така форма видання відповідала уявленню редактора про спосіб присутності в суспільній реальності і світі політики. Щорічне зростання тиражів і полеміки довкола його публікацій свідчили про зростання суспільного впливу часопису.

Постійними співробітниками були відомі польські публіцисти Ксавери і Мечислав Прушинські, Адольф і Александер Бохенські, Казимеж

⁷ Zmieniamy nazwę pisma na: „Polityka”// Bunt Młodych. – 1937, nr. 2/116. – S.1.

⁸ Tobie... // Bunt Młodych. – 1937, nr. 9/123. – S.1.

Студентович та Станіслав Лось. Адольфа Бохенського історики називають ідеологом колективу і видання. Принаймні про це свідчать спогади й оцінки його однодумців і співробітників.

Єжи Гедройц набагато пізніше після смерті Ад. Бохенського згадував про нього, як про найвидатніший інтелект покоління, як про одного із найближчих своїх співробітників, здатного поєднати «холодний реалізм своєї чудової публіцистики із романтизмом у житті»⁹. Р. Габельський вважає, що письменник задавав тон видання якістю і тематикою свого пера, був автором його геополітичної концепції, був «найвидатнішою публіцистичною індивідуальністю двадцятиліття», «славетним полемістом»¹⁰. П. Дунін-Борковський називав публіциста ідеологом групи «Бунту», «провідником консервативної групи», яка сформувалася довкола видання¹¹. У 1933-37 роках Адольф Бохенський готував огляд преси, з 1938 року рубрика називалась «Zygakiem przez prasę» («Зигзагом крізь пресу»).

«Bunt Młodych» полемізував постійно майже з усіма тогочасними виданнями: як лівими, так і правими, у тім числі багатотиражними - як-от «Wiadomości Literackie», презентуючи власні переконання. Після вбивства міністра внутрішніх справ Броніслава Перацького президент Польщі видав декрет про заснування «ізоляційних таборів». Внаслідок чого була заснована Береза Картуська. Одними з перших висловили свій протест Адольф Бохенський і Ксавери Прушинський. Детальніше про ситуацію, яка склалася в колективі «Бунту Млодих» після зазначених подій, пише у своїй книзі Рафал Габельський¹².

Фактично редакцію видання складав сам редактор, а решта членів були формальними. Часто застосовував залізну руку керівника, втручався у зміст випусків і текстів, змінюючи їх на свій розсуд.

⁹ Вступ до статті А. Бохенського «Skromna malutka wojna» // Kultura. – 1965, nr.7/213-8/214.

¹⁰ Там же, с. 22-23.

¹¹ Dunin-Borkowski P. O życiu i śmierci Adolfa Bocheńskiego // Zeszyty Historyczne. – 2006, nr. 157. – S. 17.

¹² Dokąd nam iść wypada?: Jerzy Gedroyc od „Buntu Młodych” do „Kultury” / Rafał Habielski. - Warszawa, 2006. – с. 28-29.

Від 1933 року посилилось протистояння часопису і влади, почастишали конфіскації і бойкоти, що безперечно свідчило про зростання суспільного значення видання. Першим був конфіскований 34-й випуск. Р.Габельський вважає, що саме внаслідок цього від 1935 року зі шпальт видання зникло ім'я його редактора – Єжи Гедройца. Спочатку як видавець і відповідальний редактор фігурував Тадеуш Бонк, а потім (1936-38) Тадеуш Зайончковський. А 1937 року редакція була змушена змінити назву на «Polityka».

У 1938 році в серії «Політики» вийшла колективна праця «Problem polsko-ukraiński w Ziemi Czerwieńskiej», підготовлена Александром Бохенським, Станіславом Лосем і Влодзімежом Бончковським. Перше видання було конфісковане, а друге вийшло в значному скороченні. Потім з'явилася студія Станіслава Свяневича «Polityka gospodarcza Niemiec hitlerowskich» та політична програма колективу часопису під назвою «Polska idea imperialna». Видавнича діяльність продовжувалася і в 1939 році.

Крім вище згаданих постійних співробітників у «Бунті» подекуди з'являлися імена Іноценція Бохенського, Збігнева Йордана, Вацлава Збишевського, Чеслава Мілоша, Станіслава Вінценца, Павла Здзеховського, Теодора Парницького і б. ін. Можна стверджувати, що видання стало каталізатором формування певного середовища однодумців, заангажованого громадськими справами, і певних ідейних та суспільних процесів у міжвоєнній Польщі. Ксавери Прушинський писав, що це були люди з постійною «потребою шукання, пізнання, доведення», не брали в руки вже надрукованих текстів, не приймали готових суджень¹³.

Рафал Габельський у своїй вже згадуваній монографії відзначає ще одну особливість колективу – майже всі були за походженням із небагатих, часто не титулованих шляхетських або інтелігентських родин, і щонайважливіше – всі були пов'язані з кресами. Дослідник вважає, що це стало передумовою їх ідейного заангажування¹⁴.

¹³ Pruszyński K. Niezadowoleni i entuzjaści // Publicystyka. T. 1. 1931-1939. – Warszawa, 1990. – S. 43.

¹⁴ Dokąd nam iść wypada?: Jerzy Gedroyc od „Buntu Młodych” do „Kultury” / Rafał Habielski. - Warszawa, 2006. – S. 37.

Сам редактор стверджував, що від перших свідомих життєвих кроків був «антиендецьких» переконань (ендеки – скорочене означення націонал-демократичної партії, вживане у польській пресі), а його батько – навіть прихильним до лівих поглядів¹⁵. Світогляд Єжи Гедройца великою мірою визначив державницькі інтенції часопису, а в їх контексті широку присутність теми України. Стосовно перспектив редакція писала: «Тільки бунт «Молодих», тільки революційний відрив від давніх зразків, може створити нові цінності»¹⁶. З ініціативи Є. Гедройца і «Бунту Млодих» у лютому 1936 року у Львові проходило публічне зібрання в українській справі, яке викликало полярні оцінки в тогочасній польській пресі. Наприклад, Мар'ян Роек назвав подію «вечором «української» пропаганди у Львові»¹⁷.

Східна проблематика постійно форсувалася Є. Гедройцем. Її супроводжували на шпальтах видання публікації на тему польсько-німецьких стосунків та загрози із заходу. Після заснування місячника «*Biuletyn Polsko-Ukraiński*», який мав подібну мету у сфері польсько-українських взаємин, що і «Бунт», на його сторінках з'явилися ті ж постаті – Адольф Бохенський, С. Лось, К. Прушинський і б. ін. На перехресті спільних ідей було засноване ще одне видання. У липні 1930 року Є. Гедройц редагував перший випуск заснованого з ініціативи Міністерства закордонних справ кварталника «*Wschód*», який видавала організація «*Orientalistyczne Koło Młodych*». Керував нею Владзімеж Бончковський як представник Східного Інституту, заснованого ще у 1926 році з метою дослідження сучасних проблем народів і країн Сходу, а також поширення знань на цю тему в Польщі. Задекларовані ідеї мали тісний зв'язок із ідеологією прометейського руху. У першому випуску кварталника «*Wschód*» писали: «*Liczcie na nas*», маючи на увазі незалежницькі прагнення народів Кавказу. У жовтні 1930 року редакцію видання перебрав на себе Владзімеж Бончковський.

¹⁵ Giedroyc J. Autobiografia na cztery ręce. – Warszawa, 1999. – S. 21.

¹⁶ Błędy p. Hałaburdy // Bunt Młodych 1936, nr. 11/102. – S. 1.

¹⁷ Rojek M. „Mocarstwowy” o „Galicji Wschodniej”. *Wieczór propagandy „ukraińskiej” we Lwowie* // *Warszawski Dziennik Narodowy*. – 1936, nr.68 (9 marca).

Стосовно слов'янських народів місія Польщі бачилась як центр, довкола якого мав утворитися слов'янський вал. Стосовно становища національних меншин у Польщі представники прометейського руху були прихильниками державної асиміляції. Щодо самої польської держави, то від початків – від заснування організації «Myśl Mocarstwowa» Гедройц і його коло були послідовниками ідеї сильної Польщі. Ідея сильною держави вкладалася в низку постулатів. Найперше – це відмова від політичної демагогії і торгів на користь окремих партій, раціональне творче формування нової суспільної ієрархії. Потім – здатність віддалити небезпеку двох сусідів (малися на увазі Росія і Німеччина), які несли територіальну і політичну загрозу з двох боків, та виконання історичної місії, яка бачилась у створенні блоку слов'янських держав під егідою Польщі.

У сфері державної етики до зміцнення держави мало привести опертя суспільного життя на християнську мораль, у сфері управління – надання всієї необхідної повноти виконавчій владі, усунення націоналізму з державної політики, вирішення соціальних проблем, залучення до державотворення широкої громадськості та реструктуризація економіки. Від початку і до кінця свого існування колектив часопису «Bunt Młodych» захищав пріоритет сильної держави, називаючи свою концепцію «syntezę tak zwanej ideologii mocarstwowej»¹⁸. У кінці 30-х років до ідеї сильної влади додалась необхідність гарантії прав особистості.

Висловлюючи спільність постулатів своєї програми із ідеологією табору пілсудчиків (прихильників і однодумців Юзефа Пілсудського), редакція підкреслювала, що пілсудчики прийняли і продовжили існуючу в польській історії традицію, а не відкрили її¹⁹. У пошуках оптимальної форми устрою для тодішньої Польщі схилилися до форми авторитарної держави. Вимагали заміну старих доктрин новими, а у травневих подіях 1926 року (зміна влади у Польщі через військовий переворот) бачили прихід нового

¹⁸ Piłsudski R. Synteza ideologii mocarstwowej // Bunt Młodych. - 1931, nr. 7. – S. 1.

¹⁹ Zachowawcy i my // Polityka. - 1937, nr. 31/145. – S. 2.

покоління. У цих питаннях найбільше полемізували із націоналістичним табором, меншою мірою із лівими.

Переконання в необхідності реформ на східних землях тодішньої Польщі (Волинь, Галичина) зумовило особливу увагу до українського питання. В його інтерпретації спостерігається певна еволюція. На початку вирішення національних питань редакція бачила в душі «ідеології ягеллонської» - тобто залучення національних меншин до державотворення і праці на спільне благо. Однак після загострення польсько-українських взаємин у др. пол. 30-х років редакція висловлювалася досить обережно, зазначаючи, що з причин, не залежних від неї, не може висловлювати свою думку відкрито²⁰. Послугуючись терміном «ягеллонізм», вкладали в нього передусім ідею співпраці слов'янських народів. Незалежність України також, на їх думку, знаходилась в орбіті польських національних інтересів, оскільки самостійна держава на сході ставала бар'єром перед комуністичною Росією і приймала на себе її апетити. З цього приводу Адольф Бохенський писав, що на користь Польщі утворення довкола неї «максимальної кількості державних організмів»²¹.

Актуалізація української теми була зумовлена історичними подіями – пацифікація на східних кресах, вбивство представниками ОУН Т. Голувки та Б. Перацького, ліквідація православних церков та ін. Середовище Є. Гедройца в пошуках вирішення актуального питання в другій половині 30-х років розпочало співпрацю із УНДО, друкуючи низку повідомлень та інтерв'ю з його представниками. Одним із ідейних опонентів прометеїстів виступив К. Грабик, який бачив у підтримці українізму загрозу державних інтересів Польщі²². Розв'язання української проблеми у Польщі представлено в різноманітних публікаціях часопису «Bunt Młodych». Їх узагальнення представлено у вище названій книзі «Problem polsko-ukraiński w Ziemi Czerwieńskiej». Програма прометеїстів передбачала кроки психологічного,

²⁰ Stanisław Mackiewicz zwolniony // Polityka. – 1939, nr. 8/182. – S.1.

²¹ Bocheński Ad. „Aktualność idei jagiellońskiej”// Bunt Młodych. – 1937, nr. 2/116. – S. 3.

²² Hrabyc K. Sprawa ukraińska. – Poznań, 1935. – S. 10-22.

культурного і політичного характеру²³: не ігнорувати поняття «українці», не вживати нівелюючого «русини», ввести двомовні написи і українську мову в державних установах, дозволити на вживання українських кольорів, спільно святкувати річниці битв, допускати прихильних українців до посад в адміністрації. У сфері освіти Ал. Бохенський пропонував ліквідацію утраквістичних (двомовних) шкіл і утворення окремих для поляків та українців, відкриття українських гімназій, кафедр та університету. У політичному плані – допуск українців до самоуправління, який мав сприяти легалізації їх нелегальної діяльності, введення національних критеріїв при виборах до місцевих рад та самоуправлінні. С. Лось, розглядаючи економічний аспект, вважав необхідним гальмування ліквідації фільваркових господарств, які викликали менший спротив серед українських селян, ніж осадництво²⁴. В. Бончковський писав про необхідність поєднання польських інтересів із визвольницькими національними рухами народів, уярмлених Росією. Це мало визволити, на його думку, Польщу з тісного коридору між Росією і Німеччиною²⁵.

Ідея могутньої польської держави була ключовою в програмі Є. Гедройца та його сподвижників. Українське питання розглядалося як важлива внутрішня проблема II Речі Посполитої і як елемент прометейської політики, що мала принести Польщі безпеку зі Сходу. Однак, незважаючи на те, що це була одна із найбільш «українофільських» концепцій, з-поміж існуючих у тодішній Польщі версій вирішення українського питання, вона не мала широкої підтримки серед українського населення. На це були свої причини. Проте концепція прометеїзму варта уваги вже хоча б тому, що пропонувала діалог і співпрацю замість протистояння і нехтування. Її постулати з початком другої світової війни не втрапилися, а лише змінили своє місце перебування. 1946 року в Єрусалимі, а потім у Бейруті виходив часопис «Sprawy Bliskiego i Środkowego Wschodu» за редакцією Влодзімежа

²³ Problem polsko-ukraiński w Ziemi Czerwieńskiej. – Warszawa, 1938. – S. 191.

²⁴ Там же, s. 206.

²⁵ Там же, s. 242.

Бончковського, «Intermarium» і «Międzymorze» припадають на римський період польської еміграції²⁶. Прометейська ідея жила на шпальтах паризької «Культури» Єжи Гедройца впродовж другої половини ХХ ст.

Усі часописи, засновані довкола прометеїзму, мали потужне опінієтворче спрямування. Щоб утілити в життя прометейську концепцію, потрібно було кардинально змінити масову свідомість поляків, оновити й оздоровити її. Пересічний обиватель не був готовий до радикальних ідей, тим більше не був готовий поступатися власними упередженнями. Про свою читацьку аудиторію іноді дещо суворо, але правдиво редакція писала: «Польща не має громадян. Має дорогоцінних, примхливих і непокірних «підданих», які вимагають їсти, вимагають пити, вимагають теплі барлоги і... городових для охорони спокійного сну і травлення...»²⁷.

Адольф Бохенський, аналізуючи політичну ситуацію середини 30-х років, у своїй статті «Одвічний ворог Речі Посполитої» писав, що тодішня політична кон'юктура антагонізму Росії та Німеччини вигідна для Польщі, оскільки саме внаслідок такого антагонізму в кінці Першої світової війни Польща здобула свою незалежність. Однак країна мусить бути готова до зміни цієї кон'юктури в будь-який момент від антагонізму до співпраці, тому вона мусить шукати собі союзників на сході. Ними можуть стати поневолені Росією народи, у тім числі Україна. Тобто українське питання є частиною питання польської безпеки²⁸. Геополітичний аспект українського проблеми в Польщі розглядався і в інших публікаціях. Стаття О. Гуркі «Między Niemcami a Rosją» фактично продовжує міркування Ад. Бохенського щодо місцезнаходження Польщі між двома потужними військовими силами, антагонізм котрих, хоч і вигідний, однак непередбачуваний. На тлі геополітичної ситуації, яка склалася, публіцист бачив позитивним для Польщі такий розвиток подій: «Єдиним повним і позитивним наслідком російського вибуху був би поділ радянської Росії на ряд національних

²⁶ Див.: Daniliewicz Zielińska M. Szkice o literaturze emigracyjnej półwiecza 1939-1989. – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1999. – S. 111-112.

²⁷ Przemówienie którego niebyło // Bunt Młodych. – 1936, nr. 2/93. – S. 1.

²⁸ Bocheński Adolf M. Odwieczny wróg Rzeczypospolitej // Bunt Młodych. – 1936, nr. 2/93. – S. 4-5.

держав. Напевно деякі з них були б у тісному зв'язку із Німеччиною. Але ті новоутворені держави знаходилися б між собою в такому гострому антагонізмі, що сам зв'язок одних із німцями автоматично означав би протистояння інших із ними і з рештою. Таким чином наш східний сусід поділився б на ряд взаємонейтралізуючих державних організмів і у певному сенсі перестав би для нас існувати взагалі. В разі вибуху німецько-російського конфлікту, котрий для Польщі був би нечувано корисним, польські національні інтереси повинні дбати лише про одне. Маємо на увазі необхідність поділу Росії на ряд національних держав»²⁹.

Під назвою «Triumf idei pojednania» на сторінках видання обговорювалася вище згадувана львівська зустріч щодо майбутнього польсько-українських взаємин та відгуки про неї в польській і українській пресі. Це публічне обговорення важливого питання було організоване колективом часопису. На ньому свої доповіді прочитали співробітники редакції Адольф Бохенський і Мечислав Прушинський. До дискусії долучилися широкі кола громадськості Львова та інших міст II Речі Посполитої. Підбиваючи підсумки, колектив стверджував, що зустріч довела правильність програми прометеїстів і того напрямку в українському питанні, якого дотримувалася «Бунт Млодих»³⁰.

Економічний аспект української проблеми презентував у своїх виступах Станіслав Лось. Він торкався проблем кооперації, розподілу земель, аграрної реформи та ін. У статті «Reforma rolna na południowym wschodzie» публіцист вказує на економічні причини невдоволеності українських селян у східних регіонах Польщі, а саме привілейоване становище польських селян і несправедливий розподіл земель, шкоду осадництва і т.д.³¹

Колектив часопису українське питання постійно пов'язував із ключовою тезою своєї програми – ідеєю могутньої Польщі. Її початки сягають ще організації «Myśl Mocarstwowa», з якою вони були пов'язані. Ідея

²⁹ Między Niemcami a Rosją // Bunt Młodych. – 1937, nr.2/116 (25 січня). – S. 1.

³⁰ Triumf idei pojednania // Bunt Młodych. – 1936, 25 marca. – S. 7.

³¹ Łoś S. Reforma rolna na południowym wschodzie // Bunt Młodych. – 1936, 25 kwietnia. - s. 6.

сильної імперської Польщі була їх метою, шлях до якої бачили в конкретних і чітких кроках в усіх сферах громадського життя від зовнішньої політики до культури. Однак утілити ці кроки тодішнє суспільство було ще не готове. Про цю проблему романтичних гасел, відірваних від реального життя, які проголошували тодішні політичні табори, у тім числі і щодо українців, забуваючи про щоденні справи, писав Стефан Кіселевський у статті «Польський Дон Кіхот»³². Декларативність, ідеалізм та романтизм, відірваний від конкретного матеріального життя, автор називав найбільшою помилкою поляків.

Певним підсумком політичних виступів та полеміки на шпальтах видання «Бунт Млодих» стала стаття «St. Piasecki o ukraińcach»³³. Вона проаналізувала та узагальнила існуючі в тодішній польській політичній думці концепції вирішення української проблеми та політики щодо нацменшин взагалі. На думку автора, всі вони пропонували варіант асиміляції українців, однак кожна різну за суттю та способом реалізації. Публіцист виступав проти польсько-української угоди і водночас захищав ідею добровільного злиття, тоді як прометеїсти вважали взаємовигідне порозуміння на засаді національних інтересів обох сторін найбільш перспективною справою.

Українська тема на сторінках часопису «Бунт Млодих» була представлена і широкою палітрою різних аспектів українського життя від політики до освіти і культури. Надзвичайно цікаві й змістовні спостереження опублікувала редакція після вбивства міністра Б. Перацького та судового процесу над Бандерою та Лебедем. Вони стосувалися самої діяльності УВО (Українського військового об'єднання). На думку редакції, українському народові не притаманні радикальні способи вирішення проблем. Тому не в його інтересах і він не буде утримувати таку організацію, бо виснажений попередніми історичними подіями, шукає і потребує порозуміння, мирного співжиття. Автор статті стверджував, що УВО фінансується з-за кордону і як

³² Kisielewski S. Polski Don Kiszot // Bunt Młodych. – 1936, 10 października. – S. 5.

³³ St.Piasecki o ukraińcach // Bunt młodych. – 1936, 10 października. – S. 5.

тільки припиниться фінансування з-за кордону, то і не стане терористичних акцій, від яких загинули польські й українські прихильники порозуміння³⁴. Колектив видання однозначно й категорично засуджував вирішення проблем за допомогою насильства як з боку українців, так і з боку поляків. Розглядаючи гострі епізоди польсько-українських стосунків того часу, завжди прагнули побачити не тільки поверхові очевидні, але й приховані, глибинні витoki подій, обов'язково - їх психологічну обумовленість.

Неодноразово гостями на сторінках часопису виступали українські мислителі і політичні діячі. Перш за все це одна із ключових постатей міжвоєнтя – Дмитро Донцов. У 1936 році з'явилася його стаття «Перспективи», польський передрук із «Вістника». Тут автор роздумував над майбутнім України, головно над роллю особистості, вождя, який мав би повести за собою народ. Д. Донцов виступав ярим противником ідеї федералізму, яка ще від часів М. Драгоманова мала багато прихильників серед українців. Серед його контраргументів – перш за все психологічний фактор. Наслідком існування краю впродовж кількох століть на правах провінції в складі іншої держави стало нівелювання самої назви Україна. На думку Д. Донцова, це є загрозою існування нації взагалі, бо якщо немає самостійної назви, то немає і явища.

Оцінюючи тодішню політичну ситуацію, особливо підтримку Німеччиною українських визвольницьких прагнень, він як і більшість публіцистів видання «Бунт Молодих» вважав її небезпекою для національних інтересів України. Українці мають створити свої власні сфери діяльності, які стануть шляхами реалізації кінцевої мети. Ці сфери в свою чергу, словами Донцова, мають спиратися на засадничу (національну) ідею – радикальну в дії, оборонну по суті³⁵.

Показовою в цьому плані була стаття «Владислав Студницький і Дмитро Донцов», надрукована в 1937 році. Поштовхом до її появи стали

³⁴ Na marginesie procesu // Bunt młodych. – 1936. - nr. 25/26 (90-91). - S. 1.

³⁵ Doncow D. Perspektywy // Bunt młodych. – 1936, 15 lipca. - S. 2-3.

висловлювання В. Бончковського про пілсудскізм і петлюрівщину та проведені між ними паралелі. Постаті розглядаються автором передусім із точки зору їх значення для своєї нації, її незалежницьких прагнень. Цікавими є висловлювання щодо можливих перспектив утілення їх ідеології в життя³⁶.

Від 1936 року часопис започатковував цикл інтерв'ю із провідними діячами українського суспільства. Відкривала його розмова із Василем Мудрим³⁷. Йшлося головним чином про роль УНДО, вплив подій польської історії на життя української громади та шляхи розбудови спільного життя.

Аналізові стану українського шкільництва в Польщі була присвячена і стаття Володимира Кубійовича «Небезпека українська», опублікована в 1937 році. Сама назва містить натяк на висловлювання численних польських політиків щодо «української загрози польським національним інтересам на кресах». Автор наводить статистику щодо зміни кількості населення за релігійними визнаннями та мовою викладання у школах від 1910 до 1930 року. За його спостереженнями бачимо значне зменшення кількості греко-католиків та різке вражаюче зменшення кількості україномовних шкіл³⁸. З наведених фактів слідує однозначний висновок про те, що так звана «українська загроза» в реальності виявляється зворотнім процесом, ширмою переслідувань української культури на східних землях Речі Посполитої.

Українська тема на сторінках видання презентувалася й численними публікаціями про літературу й мистецтво. Однак домінуючим залишався громадсько-політичний аспект.

«Бунт Млодих» (а потім «Політика») фактично був органом прометейського руху і слугував ідейною основою для інших близьких йому суспільно-літературних видань, якими були передусім «Biuletyn Polsko-Ukraiński» та «Wschód». Редакційна політика та ідеологія спиралася на концепцію «ягеллонізму», в якій йшлося про могутню державу, збудовану на засаді спільності національних інтересів усіх народів, що її населяють. Ця

³⁶ M.P. Władysław Studnicki i Dymitr Doncow // Polityka. - 1937, 10 czerwca. – S. 7.

³⁷ Pruszyński M. Rozmowa z wicemarszałkiem Wasylem Mudryjem // Bunt młodych. – 1936, nr. 25/26 (90-91). - S. 2.

³⁸ Kubijowicz W. „Niebezpieczeństwo” Ukraińskie // Bunt młodych. - 1937, 10 czerwca. - S. 6-7.

ідея в свою чергу була розвитком давньої історичної традиції, яка сягала ще Речі Посполитої двох народів. Колектив часопису постійно форсував українську тему як одну із ключових у колі польських державних інтересів. Автори мали на меті перш за все опінієтворчу функцію. Епоха вимагала нових рішень, до яких не був готовий пересічний поляк, особливо в сфері національної політики. Видання було вільною трибуною, не обмеженою ні політичними інтересами, ні вузькою ідеологією. Тому на його сторінках виступали представники різних ідейних таборів, різних поглядів. Кожен міг висловити свою власну думку, якщо був здатний її обґрунтувати. Редакція не накидала читачам своїх уподобань, вела численні дискусії, обговорювала найактуальніші проблеми. З-поміж політичних часописів міжвоєнного періоду це був єдиний такого типу, певною мірою неповторний і оригінальний, особливо у максимальному звільненні від стереотипів масової свідомості, пересічного мислення та упереджень. Формат та ідейну спрямованість часопису визначав насамперед редактор, незважаючи на те, що майже не друкував власної публіцистики. Його ідеологічні інтенції опосередковано прочитуються на шпальтах видання у виступах провідних польських публіцистів.

Незалежність позиції, яку відстоював Є.Гедройц, зумовлювала певні складнощі в стосунках із владою, особливо в другій половині 30-х років. Численні конфіскати змусили змінити назву, а згодом і припинити випуски. Авторський склад видання демонструє найяскравіші імена польської політичної і публіцистичної думки міжвоєнної доби. Репертуар підтверджує поважність, високий інтелектуальний і культурний рівень. Безперечно це був один із блискучих проявів духовних інтенцій польської національної еліти ХХ століття.